

Mirosława Kwiecień

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

HARMONIZACJA RACHUNKOWOŚCI A STANDARDY EDUKACJI

Liczne debaty o *wielostopniowości studiów i kształcenia ustawicznego* m.in. w zakresie nauk ekonomicznych upoważniają do stwierdzenia, że różne jest podejście do tego problemu: nauczycieli akademickich i tzw. decydentów (których można określić mianem reprezentantów „interesów grupowych”). Otóż nauczyciele akademicy reprezentują swoje poglądy kształtowane *etosem akademickim* (czyli swobodami akademickimi, wyrażanymi m.in. w misji uczelni, np. poszukiwanie prawdy itp.), decydenci zaś (m.in. urzędnicy ministerialni szkolnictwa wyższego) żądają działań, które mogą być kontrolowane określonymi procedurami, tzw. *standardami kształcenia*.

Liczne rankingi i sondaże na tzw. *rynku edukacyjnym* determinują konieczność ubiegania się o certyfikaty jakości kształcenia. Jurysdykcje (m.in. regulacje prawne w zakresie edukacji) większości krajów (unijnych) dysponują własnymi procedurami ustanawiania standardów jakości kształcenia, wykorzystując „zalecenia” wynikające z „Deklaracji bolońskiej” i „Strategii lizbońskiej” jako podstawę do utworzenia własnych rozwiązań w tym zakresie.

Z deklaracji bolońskiej wynika konieczność *harmonizacji europejskich systemów edukacji*, czego dowodem jest program Erasmus (realizowany od 1987 r.) służący promocji mobilności studentów europejskich. Godne uwagi jest dziewiętnastoletnie doświadczenie w zakresie realizacji programu Erasmus (ok. milion studentów studiowało na innych uczelniach oprócz macierzystej, wyniki zaliczeń i egzaminów były uznawane we wszystkich uczelniach akademickich, w których studiowali, nie przedłużało to czasu studiów – wynika to ze stosowania tzw. punktów kredytowych przez poszczególne uczelnie), a to dowodzi z kolei, że *harmonizacja europejskich systemów edukacji* jest możliwa; jednak w różnych krajach jest ona na różnych etapach realizacji.

Na tym tle nasuwa się pytanie, czym jest *standaryzacja edukacji*? Według postanowień (sformułowanych przez Komitet ds. Edukacji przy Międzynarodowej Federacji Księgowych – IFAC) są to *normy ogólnie akceptowalnej „dobrej praktyki” w edukacji i rozwoju zawodowych księgowych*, określane mianem międzynarodowych standardów edukacji (MSE). Tak więc MSE stanowią wzorzec, jaki powinien być stosowany (przez organizacje członkowskie IFAC) podczas edukacji przygotowującej do wykonywania zawodu księgowych (także biegłych rewidentów) oraz innych osób wykonujących czynnie zawód księgowy. Na podkreślenie zasługuje to, że MSE są wzorem do ustanawiania krajowych regulacji prawnych (tylko w tym zakresie, w jakim ustawodawca uzna to za stosowne) również w odniesieniu do kształcenia akademickiego.

Według postanowień zawartych w art. 2 konstytucji IFAC jej misją jest „światowy rozwój i podniesienie rangi zawodu księgowego zgodnie z ujednoliconymi standardami w celu świadczenia usług na wysokim poziomie na rzecz interesu publicznego” (cyt. za „Biuletynem Krajowej Rady” nr 12, s. 8). Z kolei misją Komitetu ds. Edukacji jest „służenie interesowi publicznemu poprzez wspieranie edukacji i rozwoju zawodowych księgowych na całym świecie w celu osiągnięcia zharmonizowanych standardów” (cyt. za „Biuletynem Krajowej Rady” nr 12, s. 10). Na potrzeby realizacji zacytowanej misji, Komitet opracował cztery strategie działania. Na *szczególne uznanie* (w moim przekonaniu decyduje bowiem o jakości edukacji) zasługuje strategia harmonizacji rachunkowości, czyli: „*zrozumienie obecnych i przyszłych potrzeb podmiotów* korzystających z usług zawodowych księgowych oraz wynikających z powyższego – potrzeb edukacyjnych w dziedzinie rachunkowości” (cyt. za „Biuletynem Krajowej Rady” nr 12, s. 10).

Przyjmując powyższą misję oraz cel strategiczny za cel działania reformatorskiego w Polsce w edukacji rachunkowości na poziomie akademickim, można zaryzykować stwierdzenie, że szkolnictwo wyższe stanęło przed wyzwaniem, które determinuje „rewolucję” w edukacji – kształcenie wielostopniowe (zawodowe lub akademickie) i kształcenie ustawiczne. Jedno i drugie stanowi o konkurencyjności programów edukacyjnych w zakresie rachunkowości realizowanych na poziomie akademickim.

Przyjmując jako podstawę edukacji w zakresie rachunkowości misję, cele strategiczne określone przez Komitet ds. Edukacji, można również zaryzykować stwierdzenie, że *efektywność edukacji będzie mierzona przez międzynarodowe środowisko akademickie* (edukacja na poziomie akademickim) albo międzynarodowe organizacje, takie jak IFAC (edukacja na poziomie organizacji członkowskich IFAC – w polskich warunkach Stowarzyszenia Księgowych w Polsce). W tym kontekście powstaje pytanie o kompatybilność naszych systemów edukacyjnych, przede wszystkim na poziomie akademickim.

W moim przekonaniu odpowiedź brzmi – nie ma kompatybilności, a wynika to z faktu, że uczelnie, które muszą realizować tzw. minima programowe – ministerialne programy edukacyjne nie mają obecnie możliwości realizacji programu tzw.

edukacji ogólnej, rozumianej jako: pobudzanie do nauki trwającej przez całe życie, a także mogącej stanowić fundament wiedzy zawodowej. „W jej skład może wchodzić:

- a) rozumienie łańcucha idei i wydarzeń historycznych, różnych kultur istniejących we współczesnym świecie oraz dostrzeganie międzynarodowej perspektywy,
- b) podstawowa wiedza na temat zachowań ludzkich (np. sprawozdawczość behawioralna),
- c) świadomość różnorodności idei, spraw oraz przeciwstawnych sił ekonomicznych, politycznych i społecznych działających na świecie,
- d) doświadczenie w pozyskiwaniu i ocenie danych liczbowych,
- e) zdolność przeprowadzenia dochodzenia, logicznego procesu myślowego oraz rozumienia myślenia krytycznego,
- f) uznanie dla sztuki, literatury i nauki,
- g) świadomość wartości osobistych i społecznych, zdobywania o nich informacji i ich oceny oraz
- h) doświadczenie w wartościowaniu” (cyt. za „Biuletynem Krajowej Rady” nr 12, s. 57-58).

Ponadto, zgodnie ze standardami edukacyjnymi IFAC, należy ująć w programie edukacyjnym nauczanie: wartości, etyki i postaw zawodowych, co zostało sformułowane następująco: „nauczanie wartości, etyki i postaw zawodowych będzie odzwierciedlać typowe uwarunkowania i założenia kulturowe i krajowe”, a zatem standard ten powinien obejmować następujący minimalny zakres:

- „a) istotę etyki,
- b) różnice pomiędzy podejściami opartymi na bardzo szczegółowych regulacjach i podejściach systemowych, opartych na pewnych ogólnych założeniach koncepcyjnych, w zakresie etyki; zalety i wady obu systemów,
- c) zgodność z fundamentalnymi zasadami etycznymi uczciwości, obiektywizmu, zaangażowania w utrzymywanie kompetencji zawodowych i wykazywanie należytej staranności oraz zachowanie tajemnicy zawodowej,
- d) zachowanie zawodowe i przestrzeganie standardów technicznych,
- e) pojęcia niezależności, sceptycyzmu, rozliczania z odpowiedzialności i publicznych oczekiwań,
- f) etyka a zawód księgowy: społeczną odpowiedzialność,
- g) etykę a prawo, w tym związek pomiędzy przepisami prawa, regulacjami a interesem publicznym,
- h) konsekwencje nieetycznych zachowań wobec osób trzecich, zawodu oraz społeczeństwa jako ogółu,
- i) etykę w powiązaniu z prowadzeniem interesów i wykonywaniem dobrego nadzoru,
- j) etyka a zawody księgowy: denuncjowanie, konflikty interesów, dylematy etyczne i ich rozwiązywanie” (cyt. za „Biuletynem Krajowej Rady” nr 12, s. 62-63).

Z obecnego stanu zmian w programach nauczania wynika, że „mechanistycznie” dzieli się programy studiów na dwie części (3 + 2) – zgodnie z zaleceniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu, czyli studia licencjackie i studia magisterskie, biorąc jako podstawę tego programu *wymagania ilościowe* (liczba godzin dla danego kierunku ustalana w minimach programowych), a w minimalnym stopniu uwzględnia się *wymagania jakościowe* (m.in. popyt na wiedzę, np. znajomość rachunkowości korporacji). Brak „elastyczności” środowiska akademickiego (kształcącego ekonomistów) w tym zakresie nie może dowodzić braku wizji, misji, strategii nauczania rachunkowości. W moim przekonaniu jest to odzwierciedlenie braku integracji pomiędzy środowiskiem akademickim a organizacjami członkowskimi IFAC (czyli SKwP).

Tak więc należy podjąć dyskusję środowiskową z MENiS w zakresie respektowania przez krajowe regulacje prawne (ustawę o szkolnictwie wyższym) standardów edukacyjnych IFAC w zakresie rachunkowości na tych dwóch poziomach.

HARMONIZATION OF ACCOUNTING VERSUS STANDARDS OF EDUCATION

Summary

The article contains theses to discussion about education and harmonization of accounting.